

Følelser og Færøerne

»Klimaet er meget mildt, 3 grader i koldeste måned, 11 grader i koldeste måned, 11 grader i varmeste; nedbøren er rigelig og hyppig; der er megen blæst«. Et leksikon kan fortælle meget om Færøerne, om 615 års samvirke og samarbejde med Danmark, om storm-omsuste klippeøer, en befolkning på knapt 50.000 mennesker og om et årligt bloktilskud fra Danmark og danskerne på 1,2 milliarder danske kroner. Det er 24.000 kroner for hver sjæl på de 17 beboede øer.

Med følelserne er det noget andet. De er ikke sådan at nedskrive. Få er de mennesker, der kan strukturere deres følelsesliv, og det samme gør sig gældende i forholdet mellem Færøerne og Danmark.

Alene det, at vi har holdt sammen i 615 år er for mange tilstrækkeligt til, at det vil være en ulykke, hvis Rigsfællesskabet går i stykker.

Lige nu er der færøske ledere, som agiterer stærkt for selvstændighedsvejen uden Danmark.

Selvstændighed er en mulighed. Færøerne opfylder betingelserne som et folk med eget sprog på et afgrænset territorium, hvor de kan udøve højhedsretten med en ansvarlig og folkevalgt regering. Færøerne er et land, der kan vælge at være et land i rigsfællesskab med Grønland og Danmark eller et selvstændigt land.

Med den høje grad af hjemmestyre, der har fungeret i det nordatlantiske land i næsten 50 år, har man forberedt sig på selvstændighed og på en dag helt at bestemme i eget hus. Hvis selvstændigheden blev udråbt i morgen, ville Danmark beklage det i hjerterne, men vi accepterer folkenes frie selvbestemmelsesret. Og det eneste, vi ville sige, ville være, at vi vil respektere og støtte det færøske valg.

Vi vil gerne fortsætte Rigsfællesskabet. Men vi kan ikke påtvinge færøerne en livsform og et samarbejde, hvis de ikke ønsker det, og der er ingen i Danmark, som ønsker en forbindelse mellem de to lande, hvis ikke den bygger på frivillighed og oprigtige ønsker fra to ligeværdige folk.

Lige nu er følelserne i kog på Færøerne. Man føler sig snydt af Den Danske Bank. Og man oplever det som om

den danske regering har taget Den Danske Banks parti.

Det er ikke sikkert, at det er rigtigt, men det er helt rigtigt, at sådan opleves situationen på Færøerne. At erhvervsminister Mimi Jakobsen (CD) drøftede rammerne for en ekspertundersøgelse med Den Danske Banks ledelse er på Færøerne nærmest beviset for, at der smedes rænker, rettet mod det lille folk. Og i samfundet er diskussionerne stærke, reaktionerne skarpe, holdningerne klippefaste med en tendens til, at man selvfølgelig må stå ekstra fast, når det opleves som om, man trynes af Danmark. Kyndige iagttagere siger nu, at det hele kun kan blive vand på løsrivelsespartierne mølle.

Det drejer sig om forskellen på den dommerundersøgelse, som færøerne ønsker og den ekspertundersøgelse, som den danske regering tilbyder med støtte af Det Konservative Folkeparti. Partiets aktive regeringsstøtte i denne sag opleves på Færøerne udelukkende som en beskyttelse af den daværende konservative statsminister og den daværende konservative industriminister. De holder sammen som ærtchalm, lyder ræsonnementet på Færøerne, hvor man således har så meget samtalestof om Danmark, at man helt glemmer, hvad sagen nemlig egentlig handler om: de færøske politikeres årelange økonomiske sløseri, som bragte landet ud over konkursens rand.

Ingen sagde tak, ingen forventede heller, at det ville blive sagt, at Danmark trådte hjælpende til. Trods 615 års samarbejde er der et rollespil, der sjældent yder Danmark nogen anerkendelse, men sommetider giver os de rå beskyldninger for stadig at være koloniherrer. Det gør ondt og opleves uretfærdigt. Danske politikere tager til genmæle ved forsigtigt at fortælle færøerne, at angrebene ikke lige netop fremmer den folkelige forståelse i Danmark for, at vi netop har sendt 1,8 mia. kr. til øerne i Nordatlanten.

Hundrederusinder af færøinger har gennem årene fået deres uddannelse i Danmark, titusinder har stiftet familie her og oplever Rigsfællesskabet som noget ægte. I de seneste 50 år har Færøerne haft en selvstændig sikkerhedspolitisk betydning med sin placering i Nordatlanten. Denne betydning er forsvundet, men det betyder selvfølgelig

ikke, at man skal hive ankeret op og lade øerne sejle. Til skiftende tider har der på hver sin side været skiftende begrundelser for, at vi holdt sammen.

Måske skulle man i dag bede både landsstyret i Thors-havn og regeringen i København om at definere interessen i Rigsfællesskabets beståen. Så ville striden om Den Danske Banks »elegante« nedtrapning fra deltagelse i det færøiske bankliv måske blive sat i det rette perspektiv.

I dag må regeringen efter en uges vinterferie og mange hårde ord tværs over Atlanten nødvendigvis drøfte krisen på ny. Vil man fastholde at dommerundersøgelsen er udelukket, så kan man nok begrunde, hvorfor denne sag er så vigtig for Danmark, at den må få lov at belaste forholdet til Færøerne i adskillige år.

Ingen tvivl om at sagen om Den Danske Bank er gået helt over gevind på Færøerne. Det er ikke rationelt, at det færøiske Lagting og landsstyre kører principperne helt ud, men når det nu deroppe opleves som ærtchalm og tryneri, så skal der vel findes en løsning, som bygger på, at de to lande og to folk stadig gerne vil være i samme Rigsfællesskab.

Vi har tidligere argumenteret for, at ekspertundersøgelsen, eventuelt med udenlandske eksperter, ville give Færøerne den fornødne sikkerhed for upartiskhed. Det mener vi stadig.

Men i dag, hvor følelserne har løftet sagen ud af fornuftige proportioner, er begge parter forpligtet til alt andet end stædighed og kollisionskurs. Den danske regering har fortsat en god sag. Den Danske Bank har en mindre god sag. Hverken den ene eller den anden regering bør lade disse pengemænds manøvrer ødelægge Rigsfællesskabet.

Skal man vælge mellem statsmandskløgt og stædighed, bør valget ikke være svært. Både den danske regering og det færøiske Lagting har en forpligtelse til at blive enige om et kompromis, og det forudsætter, at begge parter viser den fornødne bevægelsesfrihed.

DET FRI AKTUELT

Grosnyj – Torshavn

Der er tilsyneladende lang vej fra Grosnyj i Tjetjenien til Torshavn på Færøerne. Også hvis man lægger vejen om ad Kosovo og Krajina i Ex-Jugoslavien. Og der synes ikke at være meget, der er fælles, eller megen forbindelse mellem de voldsomme begivenheder i Kaukasus og striden om ekspert- eller dommerundersøgelse af et færøisk bankkrak.

Jeltsin slog i sin tid, da det nye Rusland var ungt, ud med hånden og tilbød den russiske føderations mange folk så megen frihed, de kunne overkomme. Men Tjetjenien gik for langt – de ønskede total løsrivelse, de erklærede sig uafhængige. Længe ignorerede Moskva denne u lydighed – og kunne roligt gøre det, fordi udlandet ikke anerkendte Tjetjenien som uafhængigt.

Men så, i 1994, skulle det være slut med ulydigheden. Og jævnsides med oprapningen af konflikten foregik der i de regeringskontrollerede medier en stadig strøm af mistænkeliggørelse af Dudajevs tjetjenske regime, og af tjetjenere i Moskva. At dette ikke gjorde tjetjenernes entusiasme for »rigsfællesskabet« med russerne større, kan ikke undre nogen.

I Kosovo i Restjugoslavien kører siden 1980'erne en konflikt mellem den serbiske stat og en formelt autonom provins, som serberne nu kalder Kosovo-Metohija. Kosovo mistede først sit betydelige selvstyre i 1989, men fællesskabet mellem serbere og albanere var blevet undergravet i årevis. I denne krise i fællesskabet greb den serbiske regering under Slobodan Milosevic til hårde midler for at gennemtvinge albanernes lydighed mod Serbien – og mødtes af en sejr modstand, som er tiltaget i styrke.

I Krajina opretholder lokale serbere en udbyrderrepublik på et territorium, som formelt tilhører Kroatien. De modtog Beograd støtte til deres løsrivelse. Men det hjalp godt til, at det nye nationalistiske regime i Kroatien tidligt viste, at det anså landets serbere for en mindretal, der havde at indordne sig. Serbiske medier mistænkeliggjorde

systematisk kroaterne og kroatisk medier serberne. Med vold blev Krajina løsrivet fra Kroatien. Med vold truer Kroatien nu med at integrere Krajina.

Så er Færøerne noget helt andet. Her skændes danske og færøiske politikere om noget så tilsyneladende ubetydeligt, som om det skal være en ekspert- eller en dommergruppe, som skal undersøge omstændighederne bag Den Danske Banks udråden af sine forpligtelser i Føroya Banki forud for dennes krak i 1993. Men faktisk er sagen meget alvorlig. For den er lynhurtigt kommet til at dreje sig om noget så centralt som rigsfællesskabet. Og med sikker sans for, hvad der betaler sig, går et opinionsinstitut ud og lever meningsmåling i det danske samfund på, hvordan danskerne ser på rigsfællesskabet med færøingerne – og får som resultat at en trediedel er imod det.

Man kan spørge sig selv, hvilken vægt man overhovedet kan tillægge en sådan meningsmåling. Men overhovedet at foretage den er at lægge gift for forholdet mellem danskere og færøinger. En gift der ligger fint i forlængelse af dele af dansk presses behandling af den færøiske finanskrise.

Dertil kommer, at færøingerne er blevet gidsler i et dansk indenrigspolitisk spil, som er et efterspil til tamil-sagen. Der er muligvis vigtige juridiske-politiske argumenter for, at man i en sag som Færø-sagen ikke skal anvende dommerundersøgelse. Men det er svært at forstå for ikke-jurister, både på Færøerne og i Danmark.

Dybset set er det ikke retsstaten, og forholdet mellem udøvende og dømmende magt eller andre principielle forhold, der er sagens kerne. Det er det tillidsforhold, rigsfællesskabet hviler på.

Uanset hvor mange argumenter den danske regering kan komme med – færøingerne føler sig ikke trykke med en ekspertundersøgelse, kun med en dommerundersøgelse. Derfor er dommerundersøgelse eller et blevet en prøvning for færøingerne for, om danskerne tager rigsfælles-

skabet alvorligt. Jamen, er de da ikke urimelige? Måske. Men de føler sig truede og majoriserede. Og følger at grundlæggende demokratiske principper trædes under føde.

I et demokrati er det da flertallet, der har afgørelsen – i dette tilfælde det danske folket? Javist. Men hvis man læser om flertalsprincippet i den berømte jurist Alf Ross' bog »Hvorfor demokrati« fra 1946, står der bl.a.: »Jo mere demokratiet udøves i samforståelsens, forligets og kompromisets ånd, jo mere partnere føler sig som dele af et fællesskab... des mindre vil det overstemte mindretal føle herredømmet som fremmed. Det vil føle, at det er blevet hørt og har en vis anpart i resultatet...«

Det sidste er afgørende for, at konstruktioner som det færøiske og grønlandske hjemmestyre kan fungere inden for rammerne af et rigsfællesskab med et talmæssigt og økonomisk knusende overlegent folk som det danske. Det er det, som de har så svært ved at forstå på Balkan og i Kaukasus.

Hjemmestyremodeller som den færøiske, den grønlandske og den ålandske burde byde sig til som en opblødning af det stive internationale system af suveræne stater. De nordiske eksempler studeres faktisk ude omkring, og har været inde i billede f.eks. i forbindelse med Krijinas fremtid.

Hvis nu vi demonstrerer over for alverden, at heller ikke denne model fungerer, selv i lande med en så udviklet demokratisk tradition som vores, så har vi afgivet nogle meget negative signaler til verden. Det er faktisk ikke så betydningsløst i en større sammenhæng, hvad vi foretager os.

Dansk imødekommenhed over for færøingerne ønsker vil ikke blot være til gavn for rigsfællesskabet – den vil også være af global betydning.

INFORMATION